

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ СІЛ

Т. Ю. Іващенко, аспірант*

Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»

Проаналізовано основні проблеми та визначено перспективи людського розвитку жителів сільських поселень. Виявлено переваги, які отримують люди, проживаючи у селах та селищах, в контексті їх розвитку.

Постановка проблеми. Останні наукові дослідження акцентують на важливості стабільного, гармонійного людського розвитку для суспільного прогресу. Однак при аналізі коефіцієнтів людського розвитку на рівні країни, чи навіть регіону, досить часто не враховується відмінність між рівнем та особливостями людського розвитку в селах та у містах. В той же час, такі відмінності існують й суттєво впливають на рівень розвитку людського потенціалу як в окремих населених пунктах, так і на загальнонаціональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями в сфері людського розвитку регіонів України та аналізом соціально-економічних проблем села займалися такі відомі вчені, як: Лібанова Е.М., Гнибіденко І.Ф., Бітгер О. А., Макарова О.В., Курило І.О. та інші. Водночас, комплексних досліджень особливостей людського розвитку сільських жителів та порівняльного аналізу з аналогічним розвитком міських мешканців досі проведено не було.

Мета дослідження. Тому метою даної роботи є критичний аналіз основних соціально-економічних проблем села та виявлення на цій основі проблем та перспектив людського розвитку жителів сільських поселень.

Виклад основного матеріалу. Критичний перегляд та детальний аналіз останніх досліджень у сфері сільського розвитку дозволяє виокремити ряд особливостей людського розвитку в межах українського села. Зокрема, можна виділити окремі специфічні проблеми, пов'язані як з вимірюванням, так і забезпеченням розвитку людського потенціалу села.

* Науковий керівник – І.Ф. Гнибіденко, д. е. н., професор

Однією з найважливіших проблем, пов'язаних з оцінкою рівня людського розвитку сіл, є недостатня доступність для сільських мешканців кваліфікованої медичної допомоги, що не лише обмежує базові права і можливості людини, а й призводить до суттєвого викривлення показників, які мають відображати реальний стан здоров'я населення, внаслідок чого неможливо об'єктивно оцінити рівень розвитку людського потенціалу, оскільки, на думку багатьох дослідників, «показники зареєстрованої захворюваності у селах відображають не стільки істинну захворюваність, яка насправді може бути значно вищою, скільки характеризують незадовільний стан надання медичної допомоги» [1, с.126].

Інша проблема існує в сфері сільської освіти і пов'язана з нестачею кваліфікованих спеціалістів та віддаленістю освітніх закладів. Це призвело до скорочення рівня охоплення сільських дітей шкільною освітою у порівнянні з міським населенням. Так, у 2006/2007 н. р. цей показник становив 78% у селах проти 88% у містах. З числа випускників 9-х класів у сільській місцевості продовжують навчання в школі 63,8%, тоді як у містах – 71,9% [2].

Нестача кадрів в сфері освіти і охорони здоров'я сільських поселень зумовлюється передовсім нижчим рівнем оплати праці медиків і вчителів. Іншою причиною є загальний рівень бідності та нижча якість життя сільських мешканців, що спричиняє значний відтік молоді до міст. І, як наслідок, відбувається подальше зміщення вікової структури сільського населення в бік постаріння.

Проблемою є також обмеженість можливостей вибору людини в сфері вищої освіти. Співвідношення зарахованих до ВНЗ III-IV рівнів акредитації із загальною чисельністю молоді 17-18 років у сільській місцевості навіть перевищує аналогічний показник у міських поселеннях: 37,3% проти 36,1%. Проте, проаналізувавши структуру закладів освіти, в яких навчається сільська молодь, можемо констатувати, що переважна більшість з них належить до Міністерства аграрної політики України, Міністерства освіти і науки України. Певний відсоток сільських студентів навчається в ВНЗ Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства транспорту та зв'язку України [4]. Таким чином, можливості вибору майбутньої професії молодих спеціалістів, що проживають в селах, суттєво обмежені.

Про низький рівень життя мешканців сіл свідчить як значне поширення активного туберкульозу (240,7 на 100 тис. осіб проти 198,7 на 100 тис. осіб у містах), низький рівень оплати праці в структурі доходів сільського населення (близько 31,6% проти 61,5% у великих містах та 51,6% у малих містах) [1, с. 217], так і край низький рівень обладнання комунальними зручностями (обладнані водою –

20,2%; каналізацією – лише 18,3%; централізованим газопостачанням – 40,1% сільських домогосподарств і лише 21,6% сільських домогосподарств мають домашній телефон) [1, с.243-244].

Про низький рівень соціальної безпеки свідчить підвищення показників захворюваності та поширення хронічного алкогольного синдрому у сільській місцевості – 114,1 та 1480,6 на 100 тис. осіб, значне поширення (у порівнянні з жителями міст) нещасних випадків, отруєнь і травм, вищий відсоток самогубств.

Проте, попри означені проблеми, сільські регіони мають певні переваги та надають ряд можливостей для більш повного та гармонійного розвитку людини. Серед них слід першочергово означити такі:

1. «Стосовно сільської місцевості країни можна говорити про дещо кращий стан соціального середовища, зокрема, щодо розповсюдження таких негативних явищ, як злочинність, проституція, наркоманія» [1, с. 120].

2. Серед сільського населення все ще спостерігається вища інтенсивність укладання перших шлюбів, нижчими є показники середнього віку осіб, які беруть шлюб, у порівнянні з міським населенням. Традиційно вищою є дітність сільської сім'ї, меншою поширеність одностаттності (у 2007 році 38,1% сімей з дітьми мали двох дітей, 7,6% – троє і більше дітей, у сільській місцевості, та 24,1% і 1,9%, відповідно – у містах) [3, с. 13]. Менш поширеними є неповні сім'ї (19,7% сільських сімейних осередків у порівнянні з 31% сімейних осередків у містах).

Відтак, сільське населення в Україні все ще залишається носієм шлюбно-сімейних традицій, у тому числі у сімейних стосунках, у питаннях взаємодопомоги і кооперації представників різних поколінь.

3. Високим є рівень забезпеченості житловою площею в селах: у сільській місцевості понад 13,65 м² житлової площі мають 65,7% осіб, у великому місті – 52,0%, у малому місті – 60,5%. Найбільший рівень забезпеченості кімнатами (1,04 кімнати на одного мешканця села), у порівнянні з містами (0,9 кімнати – у великому місті, 1,03 – у малому) [1, с. 269].

4. Швидке зростання сільської молоді серед вступників ВНЗ (у 2007 р., порівняно з 2005 р., цей показник збільшився на 14,6 тис. осіб) свідчить про доступність вищої освіти для мешканців сіл та активізацію зусиль молоді на підвищення освітнього рівня [4].

Висновки. Таким чином, активна життєва позиція, збереження культурних та шлюбно-сімейних традицій, ідеалів моральності та духовності та бажання змінити своє життя на краще, з боку людей, та наявність широкого та доступного ресурсного потенціалу, з боку природи, та територіального устрою забезпечують можливості для процвітання і

розвитку сільських територій та їх жителів. Досягнути цього можливо за умови створення сприятливого інвестиційного клімату у сільській місцевості та формування цілісної, цілеспрямованої, виваженої політики і чітко організованої роботи спрямованої на розвиток сільських поселень, що змогло б зацікавити молодь, суттєво покращивши рівень життя сільських мешканців, сприяти їх всебічному розвитку, та зробити село стратегічно привабливим осередком життя.

Список використаних джерел

1. Населення України. Соціально-демографічні проблеми українського села. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 468 с.

2. Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2006/07 навчального року: Стат. бюл. /Держкомстат України – К., 2007. – 82 с.

3. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2007 році. Статистичний збірник. – К.: 2007.

4. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2006/07 навчального року: Стат. бюл. / Держкомстат України. – К., 2007. – 176 с.